

شناسایی و رتبه بندی چالش های (تعیین) اندازه گیری ارزش منصفانه دراجرای استاندارد گزارشگری مالی بین المللی شماره ۱۳ (IFRS13) در بانک های غیر دولتی ایران

دکتر سمانه زارع رفیع

دکتری حسابداری، گروه حسابداری، دانشکده اقتصاد و حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی

دکتر غلامحسین تقی نتاج ملکشاه^۱

دانشیار، گروه حسابداری، دانشگاه جامع امام حسین (ع)

دکتر آریتا جهانشاد

دانشیار، گروه حسابداری، دانشکده اقتصاد و حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی

دکتر فرزانه حیدریپور

دانشیار، گروه حسابداری، دانشکده اقتصاد و حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی

(تاریخ دریافت: ۳۱ خرداد ۱۴۰۰؛ تاریخ پذیرش: ۱۲ مهر ۱۴۰۰)

هدف: در این پژوهش ضمن شناسایی و رتبه بندی ضرورتها و وضعیت موجود و وضعیت مطلوب، موانع و چالشهای (تعیین) اندازه گیری ارزش منصفانه در اجرای استاندارد گزارشگری مالی بین المللی شماره ۱۳ (IFRS13) در بانکهای غیردولتی ایران شناسایی و رتبه بندی شد و همچنین فاصله بین وضعیت موجود (ادراکات، عملکرد) و وضعیت مطلوب (انتظارات، اهمیت) مورد سنجش قرار گرفت و راهکارهای بهتر برای رفع موانع و چالشها و کمتر شدن فاصله بین وضعیت موجود و وضعیت مطلوب در بانکهای غیردولتی ایران پیشنهاد شدند. روش: در این پژوهش، اطلاعات لازم به طور عمده از طریق تحلیل کیفی فراترکیب جمع آوری شد و مقوله های تدوین الگوی ارزش منصفانه در بانکهای غیردولتی ایران شناسایی گردید. در نهایت با استفاده از روش سوارا (SWARA)، رتبه بندی شد و همچنین با استفاده از آزمون T زوجی (وابسته)، که پرکاربردترین استفاده آن تحلیل شکاف است، برای سنجش فاصله وضعیت موجود و وضعیت مطلوب استفاده شد و به کمک تکنیک آراس (ARAS)، راهکارهای بهتر برای رفع موانع و چالش و کمتر شدن فاصله بین وضعیت موجود و وضعیت مطلوب در بانکهای غیردولتی ایران پیشنهاد شدند.

واژه های کلیدی: استاندارد گزارشگری مالی بین المللی شماره ۱۳ (IFRS13)، اندازه گیری (تعیین) ارزش منصفانه، روش تحلیل کیفی فراترکیب، روش سوارا، تکنیک آراس.

¹ gh.nattaj@eyc.ac.ir

مقدمه

اطلاعات حسابداری مکانیزمی را فراهم می‌آورد که به واسطه آن اطلاعات درون سازمانی به سرمایه گذاران و بازارهای سرمایه انتقال می‌یابد. با انتقال اطلاعات به بازارهای سرمایه، شناخت از کیفیت پروژه های شرکت افزایش یافته و در نتیجه هزینه سرمایه مطالبه شده با کیفیت پروژه تناسب خواهد داشت. [۷]

یکی از نقاط ضعف بانکهای ایرانی برای استفاده از IFRS13، ضعف در انجام برآوردهای جریان نقدی آتی، نرخ تنزیل، انتظارات درخصوص نوسانات بازار و ریسک است. اگرچه با وجود انتظارات از ریسک و بازده و جریان نقد آتی می‌توان ارزش‌های منصفانه مناسبی تعیین کرد، ولی شرایط سیاسی و اقتصادی کشور اجازه تعیین این نرخ‌ها را نمی‌دهد. تحت شرایطی که ارزش‌ها با نوسانات زیادی همراه است اطمینان به آن ارزش‌ها تا حدی نامعقول و دست نیافتنی است. از این‌رو به نظر می‌رسد برای تحقق الزامات استانداردهای گزارشگری مالی بین‌المللی باید ابتدا ابهاماتی که تعیین ارزش‌های منصفانه را با تردید مواجه می‌کند بر طرف شود و مرجعی را به‌عنوان نهاد صلاحیت‌دار برای سنجش ارزیابی‌های انجام شده برای تعیین ارزش‌های منصفانه به جامعه حرفه‌ای معرفی کرد. [۱۱] پورتنفوی وام‌ها مهم‌ترین دارایی بانک‌ها را تشکیل می‌دهد و برآورد ارزش منصفانه پورتنفوی وام‌های اعطایی بر ترازنامه و سود و زیان بانک‌ها اثر مهمی می‌گذارد. در نتیجه مدیریت این وام‌ها و تعیین صحیح ارزش آنها از اهمیت فراوان برخوردار است. [۱۴]

بنابراین هدف از پژوهش حاضر آگاهی بخشی نسبت به اهمیت و حساسیت‌های پیاده‌سازی استاندارد گزارشگری مالی بین‌المللی شماره ۱۳ در بانکها و رفع چالش‌ها در این راستا می‌باشد. در نهایت با توجه به موارد یادشده مسأله‌ی این پژوهش، شناسایی موانع موجود در پذیرش استاندارد گزارشگری مالی بین‌المللی شماره ۱۳ در بانکهای غیر دولتی ایران است، اقدامی که می‌تواند باعث ارزشگذاری منصفانه ارقام دارایی و بدهی‌ها گردد.

باتوجه به آنچه پیش‌تر بیان شد، سؤال‌هایی که در این پژوهش مطرح می‌شود، عبارت‌اند از:

۱. ضرورت‌های اجرای استاندارد گزارشگری مالی بین‌المللی شماره ۱۳ (IFRS13) در بانکهای غیردولتی ایران کدامند؟
۲. پیامدها و وضعیت مطلوب در صورت اجرای استاندارد گزارشگری مالی بین‌المللی شماره ۱۳ (IFRS13) چه خواهد بود؟
۳. شرایط علی و سبب‌ساز و شرایط زمینه و وضعیت موجود در بانک‌های غیردولتی ایران برای اجرای IFRS13 چیست؟
۴. متغیرها و پارامترهای مداخله‌گر و چالش‌های اجرای IFRS13 کدامند؟
۵. چه راه‌کارها و امکاناتی برای رفع چالش‌ها جهت دستیابی به وضعیت مطلوب اجرای IFRS13 در بانک‌های غیر دولتی ایران نیاز داریم؟

پیشینه پژوهش**پیشینه نظری**

در آغاز سده بیست و یکم، پیدایش حسابداری ارزش منصفانه بیشتر به عنوان یک نوآوری محسوب می شد. ولی ارزش منصفانه نوآوری جدیدی به شمار نمی رود و در طول تاریخ حسابداری شاهد قانونی بودن استفاده از اشکال ارزش منصفانه داراییها بوده ایم. با این حال، همیشه بهای تاریخی جایگزین این ارزش ها شده و یا به صورت رویه های اندازه گیری ترکیبی به کار برده شده اند. پیش از تدوین استانداردهای حسابداری الزام آور، شرکتها آزادی عمل چشمگیری در استفاده از خط مشی ها و رویه های حسابداری خود داشتند. در ابتدای سده بیستم استفاده از ارزش بازار به رویه ای متداول مبدل شد. در این دوره، ترازنامه ها بیشتر دربرگیرنده تجدید ارزیابی هایی بودند که با افزایش ارزش داراییهای بلندمدت همچون اموال، ماشین آلات، تجهیزات و داراییهای نامشهود همراه بودند. به علاوه، پیش از سال ۱۹۳۸، بانکها و دیگر نهادهای مالی ملزم به گزارش وامها و داراییهای مالی خود به ارزشهای بازار بودند. در هنگام بحران اقتصادی ارزشهای بازار این داراییها کاهش یافت و بانکها مجبور به کاهش ارزش داراییهای خود، گزارش زیان و کاهش سرمایه هایشان شدند. لذا به منظور حفظ حداقل الزام قانونی نسبت کفایت سرمایه، بانکها ملزم به کاهش وامهایشان شدند. این اقدام تأثیر منفی بر فعالیتهای کسب و کار گذاشت و بحران مالی را تشدید کرد. سپس، بهای تمام شده تاریخی جایگزین روش ارزشیابی ارزش بازار شد. [۸]

طی دو دهه گذشته و از ۱۹۹۰ تاکنون تلاش مضاعفی توسط هیأت تدوین استانداردهای حسابداری آمریکا و هیأت تدوین استانداردهای بین المللی حسابداری، برای تدوین استانداردهای مرجع و بین المللی در رابطه با نحوه شناسایی و اندازه گیری ارزش منصفانه دارایی و بدهی های مالی انجام شده است. مسئله اصلی در حسابداری ارزش منصفانه، وارد کردن اطلاعات بازار در صورتهای مالی است تا با افزایش آگاهی دهندگی اطلاعات صورتهای مالی، اطلاعات مفیدتری فراهم شود. تسهیلات و اندازه گیری آن به عنوان یک قلم از دارایی های مالی بانکها، معمولاً یکی از موضوعات بحث برانگیز است. در فرآیند برآورد آن به دلیل عدم دسترسی به بازار فعال برای تسهیلات، معمولاً روشها و مفروضاتی را باید لحاظ نمود و نتیجه این برآورد شامل خطاهای عمدی و غیرعمدی است. [۱۰] اگر ارزش منصفانه برآوردی از ارزش حال و آتی دارایی باشد، بنابراین افشای این ارزش از عملکرد مالی مورد انتظار دارایی که در قالب جریان نقد آتی یا کسب سود خود را نشان می دهد، حمایت می کند. همچنین از آنجایی که افراد فعال در بازار، بهای بالاتری (کمتری) برای تسهیلاتی می پردازند که کمتر (بیشتر) احتمال نکول آتی دارد، بنابراین ارزش منصفانه می تواند شاخصی در تعیین کیفیت اعتباری تسهیلات باشد. [۱۵] علاوه بر آن نقطه ضعف اندازه گیری بهای تمام شده تاریخی در شناسایی ذخیره مطالبات مشکوک الوصول دلیل دیگری برای حمایت از رویکرد حسابداری ارزش منصفانه توسط استانداردهاگذاران است. این ذخایر در واقع احتمال رخداد زیان اعتباری ناشی از نکول است که بانک به منظور جبران این زیان، قبل از رخداد آن، هزینه منظور کرده و رقم اعتبارات را کاهش می دهد. [۱۹] در حالی که اندازه گیری های مربوط به ارزش منصفانه برای استفاده کنندگان صورت های مالی سودمند است، آنها اغلب ذهنی بوده و مشاهده ناپذیرند. [۱۲] و همین

امر نگرانی هایی را در خصوص استفاده از حسابداری ارزش منصفانه و پتانسیل مدیریت برای اعمال مدیریت سود در استفاده از برآوردهای ارزش منصفانه ایجاد کرده است. [۱۱] همچنین قضاوت و ذهنی گرایی زیاد در برآوردهای ارزش منصفانه ممکن است خطرهای نشأت گرفته از تحریف با اهمیت را به دنبال داشته باشد. [۱۶] در مقایسه با سایر مبانی ارزشیابی اطلاعات ارزش منصفانه، معیارهای چارچوب نظری را برای ویژگی های کیفی اطلاعات حسابداری بهتر برآورده می کند. اطلاعات ارزش منصفانه مربوط، بی طرفانه، به هنگام و مقایسه پذیرند. [۹]

پیشینه تجربی

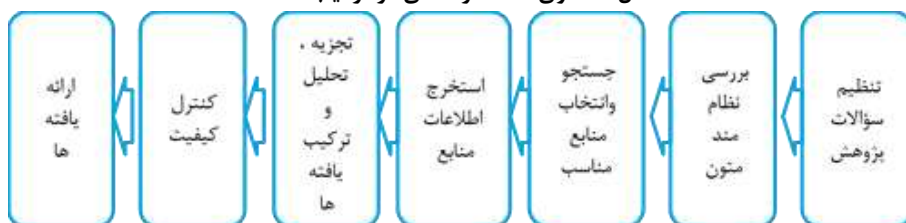
بررسی پیشینه تحقیقات تجربی در رابطه با اندازه گیری تسهیلات نشان می دهد که اغلب ادبیات در این حوزه به دنبال جستجو رابطه بهای تمام شده تاریخی و ارزش منصفانه تسهیلات، رابطه ارزش منصفانه تسهیلات و اثر آن بر قیمت سهام و ذخیره زیان تسهیلات و الزامات افشا تسهیلات است. [۱۷] در مقاله ای تحت عنوان «حسابداری ارزش منصفانه برای بانکهای تجاری: تحلیل تجربی استاندارد ۱۰۷ حسابداری» به ارزیابی رابطه بین ارزش بازار سرمایه بانک و ارزش منصفانه برآورد شده تحت استاندارد ۱۰۷ پرداخته است. نتایج بررسی نلسون نیز نشان می دهد که گزارش ابزارهای مالی به ارزش منصفانه دارای قدرت توضیح دهنده در ارتباط با ارزش دفتری را دارد. نتایج پژوهش [۱۳] نشان داد که بین نسبت دارایی های اندازه گیری شده به وسیله ارزش منصفانه در بانک ها و هزینه حسابرسی، رابطه مثبتی وجود دارد. در پژوهش یاد شده، اثرهای فزاینده سه سطح ورودی ارزش منصفانه در حق الزحمه حسابرسی گزارش شده است. [۲۰] بین استفاده از اقدامات ارزش منصفانه سطح ۳ و امتیاز تبدیل بدهی یا مدت بلوغ (سررسید) بدهی برای شرکتهای دارای عملکرد بالا، رابطه منفی پیدا می کنند.

بررسی تحقیقات در ایران نشان می دهد که مسئله تحقیق و پرداختن به ارزش منصفانه تسهیلات سیستم بانکی موضوع نوپایی است، بنابراین تحقیقات تجربی اندکی در این حوزه وجود دارد. در مطالعه [۵] با عنوان بررسی دیدگاه های متفاوت در تأثیر پذیرش استاندارد حسابداری ارزش منصفانه بر سود حسابداری، با استفاده از پرسشنامه به بررسی دیدگاه های تدوین کنندگان استاندارد، دانشگاهیان، انجمن حسابرسان داخلی و مدیران مالی شرکتهای تولیدی پرداختند. نتایج این بررسی نشان داد که بین دیدگاه مدیران مالی با سایر افراد در نمونه و بین دیدگاه حسابرسان داخلی با تدوین کنندگان استاندارد در پذیرش اثر استاندارد حسابداری ارزش منصفانه بر سود حسابداری تفاوت معنی داری وجود دارد. در مطالعه [۶] دشواری حسابرسی سطوح ۲ و ۳ ارزش منصفانه، نبود رهنمودهای آموزشی، بی صلاحیتی حسابرسان و نبود کارشناسان با تجربه می تواند بر کیفیت حسابرسی ارزش منصفانه مؤثر باشد و همین مسئله لزوم توجه به دانش حسابرسی و بازنگری در استانداردهای حسابرسی را روشن می سازد. همچنین سازمان حسابرسی مهم ترین مرجع در تدوین دستورالعمل های آموزشی در خصوص حسابرسی برآوردهای ارزش منصفانه است؛ از این رو، باید این سازمان اقدامات لازم را برای تدوین چنین رهنمودهایی انجام دهد.

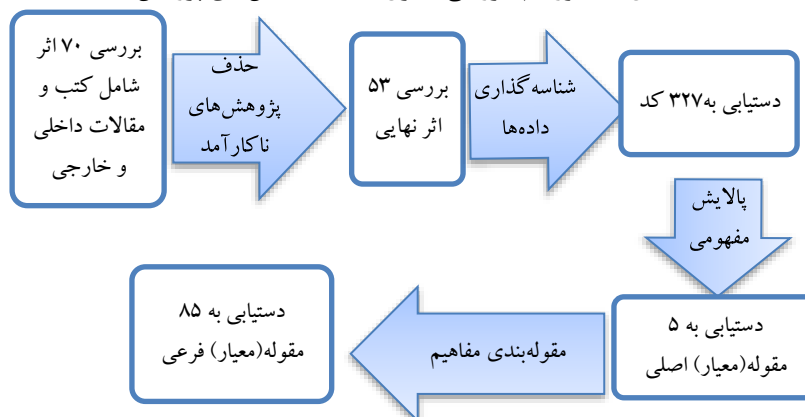
روش شناسایی پژوهش

در پژوهش حاضر، در گام نخست با استفاده از روش فراترکیب مقوله‌های تدوین الگوی ارزش منصفانه در بانک‌های غیردولتی ایران شناسایی شده است. برای دستیابی به این هدف، از روش فراترکیب، مطابق الگوی سندلوسکی و باروسو^۱ استفاده شده است. پس از انجام روش فراترکیب یا متاسنتز^۲ که هدف بررسی و مطالعه سیستماتیک پژوهش‌های قبلی انجام شده در حوزه مورد نظر ما است، و نهایتاً کار با تحلیل نتایج و یافته‌ها اتمام پیدا کرد و خروجی آن چراغ راهی برای یافتن خلاء های تحقیقاتی، نوآوری در متدولوژی و روش تحقیق برای حوزه مورد نظر ما است.

شکل ۱. الگوی هفت مرحله‌ای فراترکیب [۱۸]

شکل ۲. الگوریتم خروجی کنترل کیفیت شاخص‌های پژوهش

برای ارزیابی پایایی فراترکیب، سندی انتخابی در اختیار خبرگان قرار داده شد. جامعه آماری این تحقیق را مدیران و کارشناسان با سابقه تشکیل می‌دهند. بنابراین افراد واجد شرایط ذاتاً محدود هستند. در بیشتر موارد کمتر از ۱۲ کارشناس در دسترس است و این رویکردی متعارف در حل مسائل تصمیم‌گیری چندمعیاره است. [۴] بر این اساس در این مطالعه از دیدگاه ۱۲ نفر از خبرگان حوزه مالی با قیدهای مندرج در جدول ۱ استفاده شده است.

¹ Margarete Sandelowski and Julie Barroso

² Meta-synthesis

جدول ۱. ملاک نمونه گیری خبرگان

شاخص خبرگی	شرط	نماد	خبرگان حائز شرط
میزان تجربه مرتبط	بالای ۱۵ سال یا $\alpha \geq 5$	α	۲۵
سطح تحصیلات	تحصیلات تکمیلی (کارشناسی ارشد $\geq \beta$)	β	۱۶
خبرگان نهایی	تجربه بالای ۱۵ سال و مدرک تحصیلات تکمیلی	$\alpha \cap \beta$	۱۲

پس از ارزیابی، ضریب هولستی ۰/۸۴۵ محاسبه گردید. ضریب هولستی بالای ۰/۷ مطلوب می‌باشد. بنابراین این مقدار به معنای پایایی نتایج پژوهش است. و پس از آن شاخص‌های ارزش منصفانه در بانک‌های غیردولتی ایران با روش سوارا تعیین اولویت شده است. در روش سوارا (SWARA) [۲] ابتدا کارشناسان، معیارها را به ترتیب اهمیت مرتب می‌کنند. مهمترین معیار ابتدا قرار می‌گیرد و امتیاز یک را می‌گیرد. در گام دوم شاخص‌های ارزش منصفانه در بانک‌های غیردولتی ایران بر اساس مقادیر متوسط اهمیت نسبی رتبه‌بندی می‌شوند. این مقادیر در ستون «متوسط اهمیت نسبی» درج شده است که همان (S_i) می‌باشد. در گام سوم از روش سوارا ضریب (K_i) محاسبه شده است. میزان ضریب (K_i) برای شاخص «ضرورت‌های اجرای استاندارد گزارشگری مالی بین المللی شماره ۱۳ (IFRS13)» که از بیشترین اهمیت برخوردار است، یک می‌باشد. برای سایر شاخص‌های ارزش منصفانه در بانک‌های غیردولتی ایران نیز این مقدار محاسبه شده است. برای محاسبه وزن اولیه هر معیار، از رابطه زیر محاسبه شده است.

$$Q_i = \frac{Q_{i-1}}{K_i} \quad \text{رابطه (۱)}$$

$$Q_1 = 1 \quad \text{رابطه (۲)}$$

$$Q_2 = \frac{Q_1}{K_2} = \frac{1}{1.63} = 0.613 \quad \text{رابطه (۳)}$$

$$Q_3 = \frac{Q_2}{K_3} = \frac{0.613}{1.31} = 0.468 \quad \text{رابطه (۴)}$$

این مقادیر در ستون «وزن اولیه» درج شده است. برای محاسبه وزن نهایی از روش نرمال کردن خطی مطابق رابطه زیر استفاده شده است.

$$W_i = \frac{Q_i}{\sum Q_i} \quad \text{رابطه (۵)}$$

یافته های پژوهش

براساس نتایج بدست آمده معیار شاخص‌های ضرورت‌های اجرای استاندارد گزارشگری مالی بین المللی شماره ۱۳ (IFRS13) با وزن ۰/۴۱۱۷ در رتبه ۱ قرار گرفته است. معیار شرایط علی یا سبب ساز و شرایط زمینه و وضعیت و امکانات موجود برای اجرای (IFRS13) با وزن ۰/۲۵۲۶ در رتبه ۲ قرار گرفته است.

¹ Step wise Weight Assessment Ratio Analysis.

معیار پیامدها و وضعیت مطلوب در صورت اجرای استاندارد گزارشگری مالی بین المللی (IFRS13) با وزن ۰/۱۹۲۸ در رتبه ۳ قرار گرفته است. معیار متغیرها و پارامترهای مداخله گر و چالش های اجرای استانداردهای گزارشگری مالی بین المللی (IFRS13) با وزن ۰/۱۴۲۸ در رتبه ۴ قرار گرفته است.

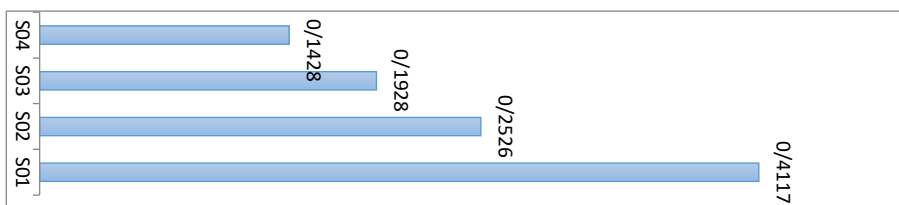
جدول ۲. اولویت بندی شاخص های اصلی (تعیین) اندازه گیری ارزش منصفانه در اجرای استاندارد

گزارشگری مالی بین المللی شماره ۱۳ با روش سوارا

وزن نرمال	وزن اولیه	Kj	متوسط اهمیت نسبی	کد معیار
۰/۴۱۱۷	۱	۱	۱	ضرورت های اجرای استاندارد گزارشگری مالی بین المللی شماره ۱۳ (IFRS13)
۰/۲۵۲۶	۰/۶۱۳	۱/۶۳	۰/۶۳	شرایط علی یا سبب ساز و شرایط زمینه و وضعیت و امکانات موجود برای اجرای (IFRS13)
۰/۱۹۲۸	۰/۴۶۸	۱/۳۱	۰/۳۱	پیامدها و وضعیت مطلوب در صورت اجرای استاندارد گزارشگری مالی بین المللی شماره ۱۳ (IFRS13)
۰/۱۴۲۸	۰/۳۴۷	۱/۳۵	۰/۳۵	متغیرها و پارامترهای مداخله گر و چالش های اجرای استاندارد گزارشگری مالی بین المللی شماره ۱۳ (IFRS13)

شکل ۳. وزن نهایی شاخص های اصلی (تعیین) اندازه گیری ارزش منصفانه در اجرای استاندارد

گزارشگری مالی بین المللی شماره ۱۳ (IFRS13) با روش سوارا

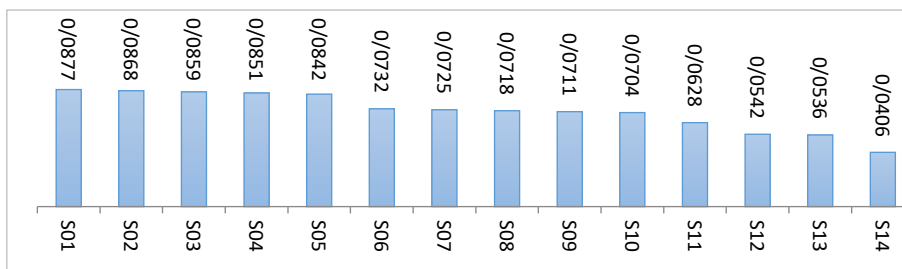
اولویت بندی شاخص های ضرورت (تعیین) اندازه گیری ارزش منصفانه در اجرای استاندارد

گزارشگری مالی بین المللی شماره ۱۳ (IFRS13) با روش سوارا

یافته ها نشان داد همگرایی جهانی گزارشگری مالی و کاهش نابرابری (یکسان و همسان سازی)، جهانی شدن روش های تأمین سرمایه، همکاری هوشمندانه و ارتباط مؤثر با بازارهای بین المللی، جذب سرمایه گذاری از کشورهای خارجی، بهبود سطح سرمایه گذاری های کشور، ایجاد شفافیت بیشتر (بهبود شفافیت) در کل اقتصاد، بهبود ویژگی های کیفی اطلاعات حسابداری (بهبود کیفیت و صحت اطلاعات از طریق گزارشگری)، ارائه اطلاعات مفید تر در رابطه با زمان بندی، حجم و عدم اطمینان جریان های نقدی آتی به سرمایه گذاران (بهبود پیش بینی)، پیش بینی جریان های نقدی و زیان های اعتباری تسهیلات اعطایی، اعتماد عمومی و ایجاد ابزارهای سودمند در تعیین ریسک و قیمت دارایی ها و بدهی ها، محتوای اطلاعاتی برای بازار اعتباری و بازار سرمایه، بهبود کارایی و افزایش انعطاف پذیری و اختیار مدیریت به ترتیب از

مهم ترین شاخص های ضرورت (تعیین) اندازه گیری ارزش منصفانه در اجرای استاندارد گزارشگری مالی بین المللی شماره ۱۳ (IFRS13) در بانک های غیردولتی ایران هستند .

شکل ۴. وزن نهایی شاخص های ضرورت (تعیین) اندازه گیری ارزش منصفانه در اجرای استاندارد گزارشگری مالی بین المللی شماره ۱۳ (IFRS13) در بانک های غیردولتی ایران با روش سوارا (یافته های پژوهش)

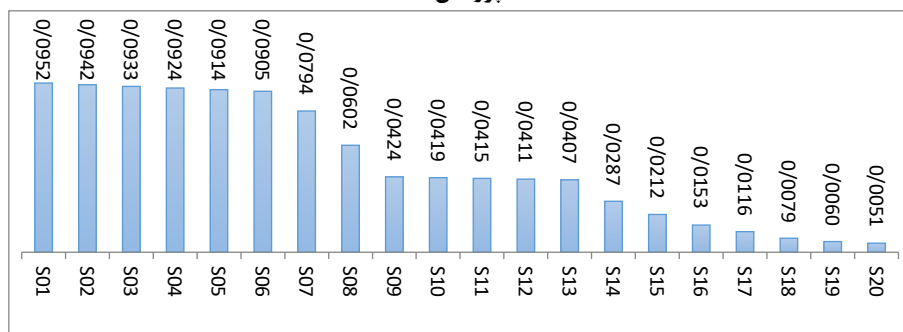

اولویت بندی شاخص های پیامدها و وضعیت مطلوب اندازه گیری ارزش منصفانه در صورت اجرای استاندارد گزارشگری مالی بین المللی شماره ۱۳ (IFRS13) با روش سوارا

اندازه گیری ارزش منصفانه، آینده نگر بودن روش اندازه گیری ارزش منصفانه، ارزش منصفانه شاخصی در تعیین کیفیت اعتباری تسهیلات، شناسایی کاهش ارزش قبل از وقوع آن (مصون سازی) و شناسایی زودتر زیانهای اعتباری، برآورد مناسب نرخ تنزیل و رشد اقتصادی، ارائه اندازه گیری مفید تر برای ادراک عملکرد و ریسک اعتباری، الزامات افشا به تفکیک ماهیت اندازه گیری ها و سطوح سه گانه سلسله مراتب ارزش منصفانه، تعیین سلسله مراتب ارزش منصفانه (اولویت بندی داده های مورد استفاده در روشهای ارزشیابی)، تدوین استاندارد های ارزشیابی به منظور بهبود کیفیت گزارش های کارشناسان ارزشیابی، نظارت بر اجرای صحیح و دقیق قوانین و مقررات در عمل، اصلاح زیر ساخت های قانونی و اقتصادی و بازار، ثبات اقتصادی و شکل گیری اقتصاد مبتنی بر دانایی و ثبات سیاسی و سیاست های خارجی سازنده، فناوری محوری، بازارهای رقابتی، افزایش نسبت کفایت سرمایه بانک، اصلاح نظام راهبری (حاکمیت) شرکتی، استفاده و تخصیص بهینه منابع مالی، گروه بندی و تجمیع مناسب تسهیلات خرد بر اساس ویژگیهای مشترک اعتباری و اعمال برآوردها در سطح گروه های ایجادشده نیز به ترتیب از شاخص های بسیار مهم پیامدها و وضعیت مطلوب اجرای (IFRS13) در بانک های غیر دولتی ایران تشخیص داده شدند.

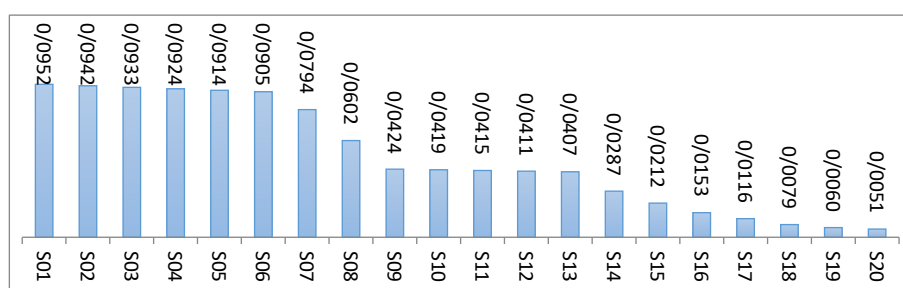
شکل ۵. وزن نهایی اولویت بندی شاخص های پیامدها و وضعیت مطلوب در صورت اجرای استاندارد گزارشگری مالی بین المللی شماره ۱۳ (IFRS13) در بانکهای غیردولتی ایران با روش سوارا (یافته های پژوهش)

اولویت بندی شاخص های شرایط علی یا سبب ساز و شرایط زمینه و وضعیت و امکانات موجود (تعیین) اندازه گیری ارزش منصفانه در اجرای استاندارد گزارشگری مالی بین المللی شماره ۱۳ (IFRS13) با روش سوارا

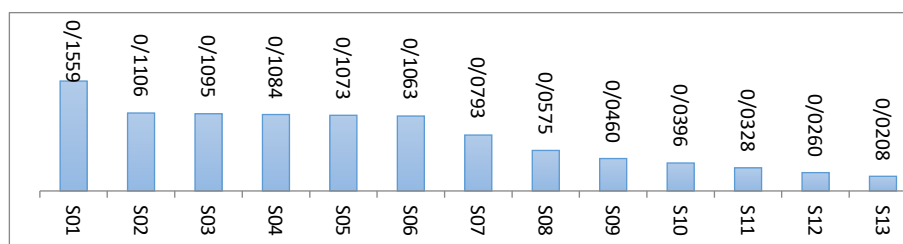
اندازه گیری بهای تمام شده تاریخی (بهای تمام شده مستهلک شده)، گذشته نگر بودن و نقطه ضعف اندازه گیری بهای تمام شده تاریخی در شناسایی ذخیره مطالبات مشکوک الوصول، افزایش احتمال سوخت مطالبات، ذخیره گیری دیر هنگام مطالبات، برآورد نامناسب نرخ تنزیل و رشد اقتصادی پرنوسان ایران، انتظار وجود خطا در برآورد ارزش منصفانه و الگوی سیستماتیک بانکها، افشای ناکافی اطلاعات مالی و عدم اولویت بندی داده های مورد استفاده در روشهای ارزشیابی، فقدان استانداردهای تخصصی برای فرآیند ارزیابی، بخشنامه های نهاد ناظر و قوانین و مقررات ذی ربط، زیرساختهای قانونی و اقتصادی و بازار در سیستم فعلی بانکها، ناپایداری های اقتصادی و سیاسی، زیر ساخت های فناوری اطلاعات و ارتباطات، بازارهای ناقص، پایین بودن نسبت کفایت سرمایه بانک، عملکرد نامطلوب نظام راهبری (حاکمیت) شرکتی فعلی، تأمین مالی خارجی، طبقه بندی مطالبات در چهار وضعیت جاری، سررسید گذشته، معوق و مشکوک الوصول، عدم عزم و اراده ملی در خصوص پیاده سازی ارزش منصفانه و کم توجهی به قابلیت قانونی و ظرفیت مالی یا عملیاتی واحد تجاری به ترتیب از شاخص های بسیار مهم عملکرد و وضعیت موجود اجرای (IFRS13) در بانک های غیر دولتی ایران هستند.

شکل ۶. وزن نهایی شاخص‌های شرایط علی یا سبب ساز و شرایط زمینه و وضعیت و امکانات موجود برای اجرای (IFRS13) در بانکهای غیردولتی ایران با روش سوارا (یافته‌های پژوهش)

اولویت‌بندی شاخص‌های متغیرها و پارامترهای مداخله‌گر و چالش‌های (تعیین) اندازه‌گیری ارزش منصفانه در اجرای استاندارد گزارشگری مالی بین‌المللی (IFRS13) با روش سوارا شاخص‌های زیرساختها و ساختار نظارتی (الزامات)، رتبه‌بندی ریسک اعتباری، آگاهی از ریسک سرمایه‌گذاری و تحلیل بازده و ریسک، تخصیص درست منابع ارزی توسط بانک مرکزی به بانکها، تخصیص مناسب اعتبار توسط بانکها بر اساس میزان رتبه مشتریان و کاهش مطالبات معوقه، شناسایی نقاط قوت و ضعف بانکها، زمان‌بر و هزینه‌بر بودن رعایت کامل الزامات IFRS13 (ملاحظات هزینه-منفعت) و فقدان استاندارد‌های تخصصی و آیین‌نامه رفتار حرفه‌ای برای افراد متخصص در حوزه ارزیابی، ضعف دانش علمی و مهارت‌های حرفه‌ای و تجربه‌های عملی، چالش‌های مدیریت سود و خطر اخلاقی در بکارگیری ارزش منصفانه، مشکلات مرتبط با مفروضات زیربنایی مدل‌های ارزشیابی، استفاده گسترده از قضاوت حرفه‌ای و لزوم برآوردهای حسابداری و مقاومت به دلیل تأثیر در انتقال ثروت نیز به ترتیب از موانع بسیار مهم برای اجرای (IFRS13) در بانک‌های غیردولتی ایران هستند.

شکل ۷. وزن نهایی شاخص‌های متغیرها و پارامترهای مداخله‌گر و چالش‌های (تعیین) اندازه‌گیری ارزش منصفانه در اجرای استاندارد گزارشگری مالی بین‌المللی شماره ۱۳ (IFRS13) در بانک‌های غیردولتی ایران با روش سوارا (یافته‌های پژوهش)

انتخاب گزینه برتر با تکنیک ارزیابی مجموع نسبت ها

برای تعیین بهترین گزینه از میان راهکارها جهت رفع چالش ها تکنیک ARAS استفاده شده است. تکنیک^۱ ARAS [۳] بوسیله زاوادساکاس^۲ و همکارانش در سال ۲۰۱۰ پیشنهاد شد. این روش یکی از بهترین روش های تصمیم گیری چند معیاره برای انتخاب بهترین گزینه است. بهترین گزینه آن است که بیشترین فاصله را از عوامل منفی و کمترین فاصله را از عوامل مثبت داشته باشد.

تشکیل ماتریس تصمیم

در این مطالعه از ۱۳ شاخص متغیرها و پارامترهای مداخله گر و چالش های (تعیین) اندازه گیری ارزش منصفانه در اجرای استاندارد گزارشگری مالی بین المللی شماره ۱۳ (IFRS13) در بانکهای غیردولتی ایران برای اولویت بندی ۱۸ راهکار استفاده شده است. در گام نخست ماتریس امتیازدهی شاخص ها براساس معیارها (ماتریس تصمیم) تشکیل شده است. ماتریس تصمیم با X و هر درایه آن با x_{ij} نشان داده شده است.

$$X = \begin{bmatrix} x_{11} & x_{12} & \dots & x_{1n} \\ x_{21} & x_{22} & \dots & x_{2n} \\ \vdots & \vdots & & \vdots \\ x_{m1} & x_{m2} & & x_{mn} \end{bmatrix} \quad \text{رابطه ۶}$$

ماتریس تصمیم $X_{13 \times 18}$ در جدول ۳ ارائه شده است.

جدول ۳. تشکیل ماتریس تصمیم

S07	S06	S05	S04	S03	S02	S01	X
۹/۰۰	۹/۰۰	۹/۰۰	۹/۰۰	۸/۱۷	۹/۰۰	۹/۰۰	A01
۹/۰۰	۹/۰۰	۹/۰۰	۸/۵۸	۸/۴۲	۹/۰۰	۹/۰۰	A02
۹/۰۰	۹/۰۰	۹/۰۰	۸/۵۸	۷/۸۳	۹/۰۰	۹/۰۰	A03
۹/۰۰	۹/۰۰	۹/۰۰	۸/۵۸	۷/۲۵	۹/۰۰	۹/۰۰	A04
۹/۰۰	۹/۰۰	۹/۰۰	۸/۵۸	۸/۴۲	۹/۰۰	۹/۰۰	A05
۹/۰۰	۹/۰۰	۹/۰۰	۸/۵۸	۷/۸۳	۹/۰۰	۹/۰۰	A06
۵/۰۰	۹/۰۰	۹/۰۰	۹/۰۰	۹/۰۰	۹/۰۰	۵/۰۰	A07
۳/۰۰	۹/۰۰	۹/۰۰	۹/۰۰	۹/۰۰	۹/۰۰	۹/۰۰	A08
۶/۰۰	۹/۰۰	۹/۰۰	۹/۰۰	۹/۰۰	۹/۰۰	۵/۰۰	A09

۱ Additive Ratio Assessment

۲ Zavadskas

S07	S06	S05	S04	S03	S02	S01	X
۹/۰۰	۷/۰۰	۸/۰۰	۹/۰۰	۹/۰۰	۹/۰۰	۶/۰۰	A10
۶/۰۰	۸/۰۰	۷/۰۰	۸/۰۰	۹/۰۰	۹/۰۰	۹/۰۰	A11
۶/۰۰	۷/۰۰	۸/۰۰	۸/۰۰	۸/۰۰	۸/۰۰	۷/۰۰	A12
۸/۰۰	۸/۰۰	۸/۰۰	۷/۰۰	۷/۰۰	۶/۰۰	۷/۰۰	A13
۸/۰۰	۸/۰۰	۸/۰۰	۸/۰۰	۹/۰۰	۵/۰۰	۴/۰۰	A14
۶/۰۰	۵/۰۰	۹/۰۰	۹/۰۰	۹/۰۰	۷/۰۰	۵/۰۰	A15
۶/۰۰	۹/۰۰	۹/۰۰	۸/۰۰	۹/۰۰	۸/۰۰	۸/۰۰	A16
۹/۰۰	۸/۰۰	۹/۰۰	۷/۰۰	۹/۰۰	۷/۰۰	۴/۰۰	A17
۶/۰۰	۷/۰۰	۶/۰۰	۵/۵۰	۶/۰۰	۶/۰۰	۵/۰۰	A18
S13	S12	S11	S10	S09	S08	X	
۹/۰۰	۸/۰۰	۷/۷۵	۹/۰۰	۸/۱۷	۸/۰۰	A01	
۷/۶۷	۷/۵۸	۷/۴۲	۸/۵۸	۸/۴۲	۸/۴۲	A02	
۷/۷۵	۷/۵۸	۸/۰۰	۸/۵۸	۷/۸۳	۸/۴۲	A03	
۷/۶۷	۷/۵۸	۶/۲۵	۸/۵۸	۷/۲۵	۸/۴۲	A04	
۷/۵۰	۷/۵۸	۶/۸۳	۸/۵۸	۶/۶۷	۸/۴۲	A05	
۷/۷۵	۷/۵۸	۶/۲۵	۸/۵۸	۶/۰۸	۸/۴۲	A06	
۹/۰۰	۷/۰۰	۳/۰۰	۸/۰۰	۸/۰۰	۸/۰۰	A07	
۷/۵۰	۶/۰۰	۸/۰۰	۹/۰۰	۸/۰۰	۷/۰۰	A08	
۸/۶۷	۵/۰۰	۷/۰۰	۶/۰۰	۵/۰۰	۹/۰۰	A09	
۹/۰۰	۸/۰۰	۷/۰۰	۸/۰۰	۷/۰۰	۸/۰۰	A10	
۹/۰۰	۹/۰۰	۷/۰۰	۹/۰۰	۸/۰۰	۹/۰۰	A11	
۵/۸۳	۸/۰۰	۸/۰۰	۷/۰۰	۹/۰۰	۷/۰۰	A12	
۵/۰۰	۸/۰۰	۸/۰۰	۹/۰۰	۹/۰۰	۴/۰۰	A13	
۹/۰۰	۶/۰۰	۵/۰۰	۸/۰۰	۹/۰۰	۶/۰۰	A14	

S13	S12	S11	S10	S09	S08	X
۵/۳۳	۸/۰۰	۸/۰۰	۷/۰۰	۹/۰۰	۷/۰۰	A15
۵/۵۰	۹/۰۰	۹/۰۰	۹/۰۰	۷/۰۰	۶/۰۰	A16
۶/۰۰	۹/۰۰	۹/۰۰	۷/۰۰	۸/۰۰	۷/۰۰	A17
۶/۰۰	۷/۰۰	۵/۵۰	۵/۰۰	۶/۰۰	۶/۰۰	A18

تهیه ماتریس بی مقیاس شده

در گام دوم بی مقیاس سازی ماتریس تصمیم گیری با روش خطی صورت گرفته است . هر درایه ماتریس بی مقیاس شده را با N و هر درایه آن را با n_{ij} نشان می دهند. در تکنیک ARAS نرمال سازی به روش خطی صورت می گیرد.

$$n_{ij} = \frac{x_{ij}}{\sum x_{ij}} \quad \text{رابطه ۷}$$

اگر شاخص ها از نوع منفی (زیان) باشند ابتدا باید معکوس شوند و سپس به روش خطی نرمال شوند :

$$x_{ij} = \frac{1}{x_{ij}} \quad \text{رابطه ۸}$$

$$n_{ij} = \frac{x_{ij}}{\sum x_{ij}} \quad \text{رابطه ۹}$$

بنابراین برون داد تکنیک ARAS برای ماتریس بی مقیاس شده N به صورت زیر است:

جدول ۴. ماتریس تصمیم‌گیری بی‌مقیاس شده به روش خطی

S07	S06	S05	S04	S03	S02	S01	N
۰/۰۶۸	۰/۰۶۱	۰/۰۵۹	۰/۰۶۱	۰/۰۵۴	۰/۰۶۲	۰/۰۷۰	A01
۰/۰۶۸	۰/۰۶۱	۰/۰۵۹	۰/۰۵۸	۰/۰۵۶	۰/۰۶۲	۰/۰۷۰	A02
۰/۰۶۸	۰/۰۶۱	۰/۰۵۹	۰/۰۵۸	۰/۰۵۲	۰/۰۶۲	۰/۰۷۰	A03
۰/۰۶۸	۰/۰۶۱	۰/۰۵۹	۰/۰۵۸	۰/۰۴۸	۰/۰۶۲	۰/۰۷۰	A04
۰/۰۶۸	۰/۰۶۱	۰/۰۵۹	۰/۰۵۸	۰/۰۵۶	۰/۰۶۲	۰/۰۷۰	A05
۰/۰۶۸	۰/۰۶۱	۰/۰۵۹	۰/۰۵۸	۰/۰۵۲	۰/۰۶۲	۰/۰۷۰	A06
۰/۰۳۸	۰/۰۶۱	۰/۰۵۹	۰/۰۶۱	۰/۰۶۰	۰/۰۶۲	۰/۰۳۹	A07
۰/۰۲۳	۰/۰۶۱	۰/۰۵۹	۰/۰۶۱	۰/۰۶۰	۰/۰۶۲	۰/۰۷۰	A08
۰/۰۴۵	۰/۰۶۱	۰/۰۵۹	۰/۰۶۱	۰/۰۶۰	۰/۰۶۲	۰/۰۳۹	A09
۰/۰۶۸	۰/۰۴۷	۰/۰۵۲	۰/۰۶۱	۰/۰۶۰	۰/۰۶۲	۰/۰۴۷	A10
۰/۰۴۵	۰/۰۵۴	۰/۰۴۶	۰/۰۵۴	۰/۰۶۰	۰/۰۶۲	۰/۰۷۰	A11
۰/۰۴۵	۰/۰۴۷	۰/۰۵۲	۰/۰۵۴	۰/۰۵۳	۰/۰۵۵	۰/۰۵۵	A12
۰/۰۶۱	۰/۰۵۴	۰/۰۵۲	۰/۰۴۷	۰/۰۴۷	۰/۰۴۱	۰/۰۵۵	A13
۰/۰۶۱	۰/۰۵۴	۰/۰۵۲	۰/۰۵۴	۰/۰۶۰	۰/۰۳۴	۰/۰۳۱	A14
۰/۰۴۵	۰/۰۳۴	۰/۰۵۹	۰/۰۶۱	۰/۰۶۰	۰/۰۴۸	۰/۰۳۹	A15
۰/۰۴۵	۰/۰۶۱	۰/۰۵۹	۰/۰۵۴	۰/۰۶۰	۰/۰۵۵	۰/۰۶۳	A16
۰/۰۶۸	۰/۰۵۴	۰/۰۵۹	۰/۰۴۷	۰/۰۶۰	۰/۰۴۸	۰/۰۳۱	A17
۰/۰۴۵	۰/۰۴۷	۰/۰۳۹	۰/۰۳۷	۰/۰۴۰	۰/۰۴۱	۰/۰۳۹	A18
S13	S12	S11	S10	S09	S08	N	
۰/۰۶۸	۰/۰۵۹	۰/۰۶۱	۰/۰۶۳	۰/۰۵۹	۰/۰۶۰	A01	
۰/۰۵۸	۰/۰۵۶	۰/۰۵۸	۰/۰۶۰	۰/۰۶۱	۰/۰۶۳	A02	
۰/۰۵۸	۰/۰۵۶	۰/۰۶۳	۰/۰۶۰	۰/۰۵۷	۰/۰۶۳	A03	
۰/۰۵۸	۰/۰۵۶	۰/۰۴۹	۰/۰۶۰	۰/۰۵۳	۰/۰۶۳	A04	

S13	S12	S11	S10	S09	S08	N
۰/۰۵۶	۰/۰۵۶	۰/۰۵۴	۰/۰۶۰	۰/۰۴۹	۰/۰۶۳	A05
۰/۰۵۸	۰/۰۵۶	۰/۰۴۹	۰/۰۶۰	۰/۰۴۴	۰/۰۶۳	A06
۰/۰۶۸	۰/۰۵۲	۰/۰۲۴	۰/۰۵۶	۰/۰۵۸	۰/۰۶۰	A07
۰/۰۵۶	۰/۰۴۴	۰/۰۶۳	۰/۰۶۳	۰/۰۵۸	۰/۰۵۲	A08
۰/۰۶۵	۰/۰۳۷	۰/۰۵۵	۰/۰۴۲	۰/۰۳۶	۰/۰۶۷	A09
۰/۰۶۸	۰/۰۵۹	۰/۰۵۵	۰/۰۵۶	۰/۰۵۱	۰/۰۶۰	A10
۰/۰۶۸	۰/۰۶۶	۰/۰۵۵	۰/۰۶۳	۰/۰۵۸	۰/۰۶۷	A11
۰/۰۴۴	۰/۰۵۹	۰/۰۶۳	۰/۰۴۹	۰/۰۶۵	۰/۰۵۲	A12
۰/۰۳۸	۰/۰۵۹	۰/۰۶۳	۰/۰۶۳	۰/۰۶۵	۰/۰۳۰	A13
۰/۰۶۸	۰/۰۴۴	۰/۰۳۹	۰/۰۵۶	۰/۰۶۵	۰/۰۴۵	A14
۰/۰۴۰	۰/۰۵۹	۰/۰۶۳	۰/۰۴۹	۰/۰۶۵	۰/۰۵۲	A15
۰/۰۴۱	۰/۰۶۶	۰/۰۷۱	۰/۰۶۳	۰/۰۵۱	۰/۰۴۵	A16
۰/۰۴۵	۰/۰۶۶	۰/۰۷۱	۰/۰۴۹	۰/۰۵۸	۰/۰۵۲	A17
۰/۰۴۵	۰/۰۵۲	۰/۰۴۳	۰/۰۳۵	۰/۰۴۴	۰/۰۴۵	A18

تهیه ماتریس بی‌مقیاس موزون

در گام سوم باید ماتریس بی‌مقیاس (N) به ماتریس بی‌مقیاس موزون (V) تبدیل شود. برای بدست آوردن ماتریس بی‌مقیاس موزون باید اوزان شاخص‌ها را داشته باشیم. وزن هر یک از شاخص‌ها با استفاده از روش سوارا محاسبه شده است. اوزان محاسبه شده در ماتریس بی‌مقیاس شده ضرب می‌شود. ماتریس حاصل را ماتریس بی‌مقیاس شده موزون گویند و با V نشان داده می‌شود.

$$V = N \times W_j \quad \text{رابطه (۱۰)}$$

$$V_{ij} = N_{ij} \times W_j \quad \text{رابطه (۱۱)}$$

$$V = \begin{bmatrix} v_{11} & v_{12} & \dots & v_{1n} \\ v_{21} & v_{22} & \dots & v_{2n} \\ \vdots & \vdots & & \vdots \\ v_{m1} & v_{m2} & & v_{mn} \end{bmatrix} \quad \text{رابطه (۱۲)}$$

نتیجه این محاسبه در جدول ۵ خلاصه شده است:

جدول ۵. ماتریس بی‌مقیاس شده موزون

S07	S06	S05	S04	S03	S02	S01	V
۰/۰۰۵	۰/۰۰۶	۰/۰۰۶	۰/۰۰۷	۰/۰۰۶	۰/۰۰۷	۰/۰۱۱	A01
۰/۰۰۵	۰/۰۰۶	۰/۰۰۶	۰/۰۰۶	۰/۰۰۶	۰/۰۰۷	۰/۰۱۱	A02
۰/۰۰۵	۰/۰۰۶	۰/۰۰۶	۰/۰۰۶	۰/۰۰۶	۰/۰۰۷	۰/۰۱۱	A03
۰/۰۰۵	۰/۰۰۶	۰/۰۰۶	۰/۰۰۶	۰/۰۰۵	۰/۰۰۷	۰/۰۱۱	A04
۰/۰۰۵	۰/۰۰۶	۰/۰۰۶	۰/۰۰۶	۰/۰۰۶	۰/۰۰۷	۰/۰۱۱	A05
۰/۰۰۵	۰/۰۰۶	۰/۰۰۶	۰/۰۰۶	۰/۰۰۶	۰/۰۰۷	۰/۰۱۱	A06
۰/۰۰۳	۰/۰۰۶	۰/۰۰۶	۰/۰۰۷	۰/۰۰۷	۰/۰۰۷	۰/۰۰۶	A07
۰/۰۰۲	۰/۰۰۶	۰/۰۰۶	۰/۰۰۷	۰/۰۰۷	۰/۰۰۷	۰/۰۱۱	A08
۰/۰۰۴	۰/۰۰۶	۰/۰۰۶	۰/۰۰۷	۰/۰۰۷	۰/۰۰۷	۰/۰۰۶	A09
۰/۰۰۵	۰/۰۰۵	۰/۰۰۶	۰/۰۰۷	۰/۰۰۷	۰/۰۰۷	۰/۰۰۷	A10
۰/۰۰۴	۰/۰۰۶	۰/۰۰۵	۰/۰۰۶	۰/۰۰۷	۰/۰۰۷	۰/۰۱۱	A11
۰/۰۰۴	۰/۰۰۵	۰/۰۰۶	۰/۰۰۶	۰/۰۰۶	۰/۰۰۶	۰/۰۰۹	A12
۰/۰۰۵	۰/۰۰۶	۰/۰۰۶	۰/۰۰۵	۰/۰۰۵	۰/۰۰۵	۰/۰۰۹	A13
۰/۰۰۵	۰/۰۰۶	۰/۰۰۶	۰/۰۰۶	۰/۰۰۷	۰/۰۰۴	۰/۰۰۵	A14
۰/۰۰۴	۰/۰۰۴	۰/۰۰۶	۰/۰۰۷	۰/۰۰۷	۰/۰۰۵	۰/۰۰۶	A15
۰/۰۰۴	۰/۰۰۶	۰/۰۰۶	۰/۰۰۶	۰/۰۰۷	۰/۰۰۶	۰/۰۱۰	A16
۰/۰۰۵	۰/۰۰۶	۰/۰۰۶	۰/۰۰۵	۰/۰۰۷	۰/۰۰۵	۰/۰۰۵	A17
۰/۰۰۴	۰/۰۰۵	۰/۰۰۴	۰/۰۰۴	۰/۰۰۴	۰/۰۰۵	۰/۰۰۶	A18
S13	S12	S11	S10	S09	S08	V	
۰/۰۰۱	۰/۰۰۲	۰/۰۰۲	۰/۰۰۲	۰/۰۰۳	۰/۰۰۳	A01	
۰/۰۰۱	۰/۰۰۱	۰/۰۰۲	۰/۰۰۲	۰/۰۰۳	۰/۰۰۴	A02	
۰/۰۰۱	۰/۰۰۱	۰/۰۰۲	۰/۰۰۲	۰/۰۰۳	۰/۰۰۴	A03	
۰/۰۰۱	۰/۰۰۱	۰/۰۰۲	۰/۰۰۲	۰/۰۰۲	۰/۰۰۴	A04	

S13	S12	S11	S10	S09	S08	V
۰/۰۰۱	۰/۰۰۱	۰/۰۰۲	۰/۰۰۲	۰/۰۰۲	۰/۰۰۴	A05
۰/۰۰۱	۰/۰۰۱	۰/۰۰۲	۰/۰۰۲	۰/۰۰۲	۰/۰۰۴	A06
۰/۰۰۱	۰/۰۰۱	۰/۰۰۱	۰/۰۰۲	۰/۰۰۳	۰/۰۰۳	A07
۰/۰۰۱	۰/۰۰۱	۰/۰۰۲	۰/۰۰۲	۰/۰۰۳	۰/۰۰۳	A08
۰/۰۰۱	۰/۰۰۱	۰/۰۰۲	۰/۰۰۲	۰/۰۰۲	۰/۰۰۴	A09
۰/۰۰۱	۰/۰۰۲	۰/۰۰۲	۰/۰۰۲	۰/۰۰۲	۰/۰۰۳	A10
۰/۰۰۱	۰/۰۰۲	۰/۰۰۲	۰/۰۰۲	۰/۰۰۳	۰/۰۰۴	A11
۰/۰۰۱	۰/۰۰۲	۰/۰۰۲	۰/۰۰۲	۰/۰۰۳	۰/۰۰۳	A12
۰/۰۰۱	۰/۰۰۲	۰/۰۰۲	۰/۰۰۲	۰/۰۰۳	۰/۰۰۲	A13
۰/۰۰۱	۰/۰۰۱	۰/۰۰۱	۰/۰۰۲	۰/۰۰۳	۰/۰۰۳	A14
۰/۰۰۱	۰/۰۰۲	۰/۰۰۲	۰/۰۰۲	۰/۰۰۳	۰/۰۰۳	A15
۰/۰۰۱	۰/۰۰۲	۰/۰۰۲	۰/۰۰۲	۰/۰۰۲	۰/۰۰۳	A16
۰/۰۰۱	۰/۰۰۲	۰/۰۰۲	۰/۰۰۲	۰/۰۰۳	۰/۰۰۳	A17
۰/۰۰۱	۰/۰۰۱	۰/۰۰۱	۰/۰۰۱	۰/۰۰۲	۰/۰۰۳	A18

شناسایی گزینه بهینه

در این گام میزان مطلوبیت هر گزینه بوسیله تابع مطلوبیت با رابطه زیر محاسبه می‌شود:

$$S_i = \sum_{j=1}^n V_{ij} \quad \text{رابطه ۱۳}$$

مجموع مقادیر S_i برابر یک می‌شود. بهترین گزینه آن است که S_i بزرگتری دارد. همچنین در نهایت باید درجه مطلوبیت محاسبه شود. درجه مطلوبیت گزینه A_i براساس مقایسه S_i با یک مقدار بهینه محاسبه می‌شود. مقدار بهینه (S_0) براساس دیدگاه خبرگان، نرم صنعت یا بهترین مقادیر ماتریس موزون شده قابل حصول است. درجه مطلوبیت گزینه A_i با K_i نشان داده شده و به صورت زیر قابل محاسبه است:

$$K_i = \frac{S_i}{S_0} \quad \text{رابطه ۱۴}$$

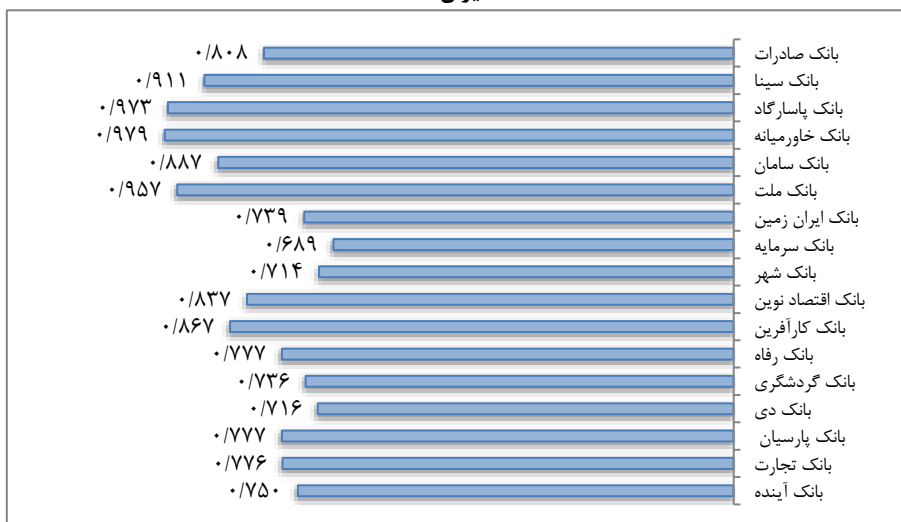
مقدار K_i بین [۱ و ۰] است و هرچه درجه مطلوبیت به یک نزدیکتر باشد گزینه بهتر خواهد بود. این مقادیر در جدول ۶ آمده است:

جدول ۶. تعیین اوزان نهایی گزینه‌ها

رتبه	Ki	Si	گزینه‌ها
۱	۰/۹۷۱	۰/۰۶۲	توسعه زیر ساختها (A01)
۲	۰/۹۶۶	۰/۰۶۲	بسترهای توسعه (A02)
۳	۰/۹۵۹	۰/۰۶۱	ارتقای سطح فعالیتهای کنترلی (A03)
۶	۰/۹۴۲	۰/۰۶۰	اجرای سیاست های مناسب جهت نیل به اهداف کلان اقتصادی (A04)
۴	۰/۹۵۴	۰/۰۶۱	اصلاح قوانین و مقررات (A05)
۵	۰/۹۴۳	۰/۰۶۰	تدوین قوانین بازدارنده در خصوص تخلفات افراد دخیل در تعیین گزارشگری و نظارت بر ارزش منصفانه (A06)
۱۲	۰/۸۴۰	۰/۰۵۴	تخصصی شدن مدیریت دانشی بانک ها (A07)
۸	۰/۹۰۸	۰/۰۵۸	مدیریت ریسک مؤثر و نظام کنترل های داخلی مؤثر (A08)
۱۱	۰/۸۴۱	۰/۰۵۴	تدوین استانداردهای اندازه گیری مناسب محیط کشور (A09)
۱۰	۰/۸۷۷	۰/۰۵۶	تأمین مالی مناسب برای پیاده سازی ارزش منصفانه (A10)
۷	۰/۹۱۴	۰/۰۵۸	ایجاد و استفاده از مؤسسه های رتبه بندی در ایجاد مدل های دقیق تر و کاراتر (پیشرفت در حوزه اعتبارسنجی) (A11)
۱۳	۰/۸۲۹	۰/۰۵۳	برگزاری دوره های آموزشی برای افراد حرفه (A12)
۱۵	۰/۷۹۹	۰/۰۵۱	لزوم توجه به دانش حسابرسی (A13)
۱۷	۰/۷۶۵	۰/۰۴۹	بهبود روشهای ارزشیابی و انتخاب بهترین روش ارزشیابی و ارزیابی نتایج (A14)
۱۶	۰/۷۸۹	۰/۰۵۰	اخلاق حرفه ای (A15)
۹	۰/۸۹۰	۰/۰۵۷	ارتقای مدل سازی ریسک (A16)
۱۴	۰/۸۱۲	۰/۰۵۲	ایجاد و توسعه نرم افزارهای مالی مبتنی بر IFRS (A17)
۱۸	۰/۶۵۰	۰/۰۴۲	افزایش انگیزه گزارشگری مالی مبتنی بر ارزش منصفانه (A18)

شکل ۸. اولویت بندی بانکها براساس شاخص های پیامدها و وضعیت مطلوب (تعیین) اندازه گیری ارزش منصفانه در اجرای استاندارد گزارشگری مالی بین المللی شماره ۱۳ (IFRS13) در بانک های غیردولتی

ایران

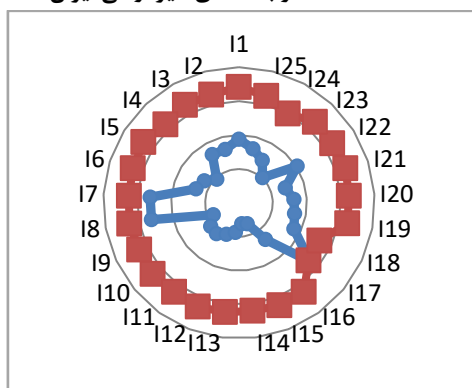

تحلیل شکاف با آزمون t زوجی بین وضعیت موجود (ادراکات، عملکرد) و وضعیت مطلوب (انتظارات، اهمیت)

پس از نظرخواهی از خبرگان ، با استفاده از نسخه ۲۶ نرم افزار SPSS و آزمون t زوجی (وابسته)، که پرکاربردترین استفاده آن تحلیل شکاف است، برای سنجش فاصله وضعیت موجود (ادراکات ، عملکرد) و وضعیت مطلوب (انتظارات ، اهمیت) استفاده شد .

بر اساس خروجی آماری به دست آمده، تمامی این بیست شاخص در پنج دسته ابعاد اصلی طبقه بندی شدند که از شاخص ۲۱ الی ۲۵ فهرست شده اند. از آنجا که مقدار معناداری بسیار اندک و حدود ۰/۰۰۰ بدست آمده است بنابراین اختلاف میانگین مشاهده شده (شکاف یا فاصله) معنادار است. به عبارت دیگر عملکرد بانکهای غیر دولتی در زمینه این شاخص از حد مطلوب فاصله معناداری دارد.

شکل ۹. نمودار اعدادار (عنکبوتی) تحلیل شکاف (فاصله) بین وضعیت مطلوب و وضعیت موجود شاخص‌های (تعیین) اندازه گیری ارزش منصفانه در اجرای استاندارد گزارشگری مالی بین المللی شماره ۱۳ (IFRS13) در بانک‌های غیردولتی ایران

جدول ۷. تحلیل شکاف با آزمون t زوجی بین وضعیت موجود و وضعیت مطلوب

متغیرها	کد معیار	وضعیت مطلوب	وضعیت موجود	اختلاف میانگین	مقدار معناداری	آماره T
اندازه گیری ارزش منصفانه	I1	۶/۸۳۳	۳/۷۵۰	۳/۰۸۳	۰,۰۰۰	۲۰/۷۴۳
آینده نگر بودن روش اندازه گیری ارزش منصفانه	I2	۶/۵۸۳	۳/۲۵۰	۳/۳۳۳	۰,۰۰۰	۱۷/۷۲۸
ارزش منصفانه شاخصی در تعیین کیفیت اعتباری تسهیلات	I3	۶/۵۸۳	۳/۲۵۰	۳/۳۳۳	۰,۰۰۰	۱۷/۷۲۸
شناسایی کاهش ارزش قبل از وقوع آن (مصون سازی) و شناسایی زودتر زیانهای اعتباری	I4	۶/۳۳۳	۱/۹۱۷	۴/۴۱۷	۰,۰۰۰	۲۹/۷۱۲
برآورد مناسب نرخ تنزیل و رشد اقتصادی	I5	۶/۶۶۷	۲/۴۱۷	۴/۲۵۰	۰,۰۰۰	۱۳/۹۵۱
ارائه اندازه گیری مفید تر برای ادراک عملکرد و ریسک اعتباری	I6	۶/۵۸۳	۲/۶۶۷	۳/۹۱۷	۰,۰۰۰	۱۷/۱۱۰
الزامات افشا به تفکیک ماهیت اندازه گیری ها و سطوح سه گانه سلسله مراتب ارزش منصفانه	I7	۶/۵۰۰	۵/۲۵۰	۱/۲۵۰	۰,۰۰۰	۵/۷۴۵
گروه بندی و تجمیع مناسب تسهیلات خرد بر اساس ویژگیهای مشترک اعتباری و اعمال برآوردها در سطح گروه های ایجاد شده	I8	۶/۵۸۳	۵/۲۵۰	۱/۳۳۳	۰,۰۰۰	۷/۰۹۱
تعیین سلسله مراتب ارزش منصفانه (اولویت بندی داده های مورد استفاده در روشهای ارزشیابی)	I9	۶/۵۰۰	۱/۶۶۷	۴/۸۳۳	۰,۰۰۰	۲۳/۳۲۸
تدوین استاندارد های ارزشیابی به منظور بهبود کیفیت گزارش های کارشناسان ارزشیابی	I10	۶/۵۸۳	۲/۱۶۷	۴/۴۱۷	۰,۰۰۰	۱۹/۲۹۴
نظارت بر اجرای صحیح و دقیق قوانین و مقررات در عمل	I11	۶/۵۰۰	۲/۲۵۰	۴/۲۵۰	۰,۰۰۰	۱۷/۰۰۰

متغیرها	کد معیار	وضعیت مطلوب	وضعیت موجود	اختلاف میانگین	مقدار معناداری	آماره T
اصلاح زیر ساخت های قانونی و اقتصادی و بازار	I12	۶/۵۸۳	۲/۰۰۰	۴/۵۸۳	۰,۰۰۰	۲۰/۰۲۲
فناوری محوری	I13	۶/۵۰۰	۱/۷۵۰	۴/۷۵۰	۰,۰۰۰	۱۹/۰۰۰
ثبات اقتصادی و شکل گیری اقتصاد مبتنی بر دانایی و ثبات سیاسی و سیاست های خارجی سازنده	I14	۶/۴۱۷	۱/۲۵۰	۵/۱۶۷	۰,۰۰۰	۲۴/۹۳۶
بازارهای رقابتی	I15	۶/۵۰۰	۱/۳۳۳	۵/۱۶۷	۰,۰۰۰	۲۴/۹۳۶
نظام راهبری (حاکمیت) شرکتی	I16	۶/۵۰۰	۲/۶۶۷	۳/۸۳۳	۰,۰۰۰	۱۸/۵۰۱
مدنظر قراردادن قابلیت قانونی و ظرفیت مالی یا عملیاتی واحد تجاری	I17	۵/۳۳۳	۵/۴۱۷	۰/۰۸۳	۰/۶۷۴	-۰/۴۳۲
پذیرش و بکارگیری گسترده الگوی ارزش منصفانه در کنار ضعف ضمانت های اجرایی گزارشگری مالی	I18	۵/۲۵۰	۳/۵۸۳	۱/۶۶۷	۰,۰۰۰	۶/۵۰۴
نسبت کفایت سرمایه بانک	I19	۶/۵۰۰	۳/۳۳۳	۳/۱۶۷	۰,۰۰۰	۱۵/۲۸۴
استفاده و تخصیص بهینه منابع مالی	I20	۶/۵۰۰	۳/۲۵۰	۳/۲۵۰	۰,۰۰۰	۱۳/۰۰۰
ارزشیابی/اندازه گیری	I21	۶/۵۹۷	۲/۸۷۵	۳/۷۲۲	۰,۰۰۰	۴۶/۳۳۵
ارائه و افشا	I22	۶/۵۲۸	۴/۰۵۶	۲/۴۷۲	۰,۰۰۰	۲۵/۷۹۰
زیر ساختها و ساختار نظارتی(الزامات)	I23	۶/۵۴۲	۲/۰۴۲	۴/۵۰۰	۰,۰۰۰	۳۹/۰۸۲
مدیریت تغییرات و دانش	I24	۶/۰۰۰	۲/۸۵۰	۳/۱۵۰	۰,۰۰۰	۴۴/۸۸۹
مدیریت مالی و سرمایه گذاری	I25	۶/۵۰۰	۳/۲۹۲	۳/۲۰۸	۰,۰۰۰	۱۷/۹۲۴

نتیجه گیری و پیشنهادها

هدف از اجرای این مطالعه به شیوه ی تحلیل فراترکیب و مشخص شدن عوامل کلیدی اندازه گیری ارزش منصفانه در بانکهای غیر دولتی ایران ، امید است با اولویت بندی چالشها که با روش سوارا صورت پذیرفت و در گام بعدی براساس وزن های بدست آمده با کمک تکنیک آراس، راهکارها رتبه بندی شدند، علاوه بر رفع چالشها، فاصله بین وضعیت مطلوب(انتظارات ، اهمیت) و وضعیت موجود(ادراکات ، عملکرد) کمتر شود و بتوانیم گام هایی را در جهت پیاده سازی اندازه گیری ارزش منصفانه برداریم.

لازم است ناظران بانک ها در اجرای استانداردهای گزارشگری مالی بین المللی توسط بانکها دخیل و سهیم بشوند، خصوصاً این موضوع زمانی اهمیت بیشتری پیدا می کند که اجرای این استانداردها توسط هر بانک و بدون تعامل همه گیر می تواند به نتایج گزارشگری غیر یکنواخت و غیرمنتظره ای منجر شود. همچنین با توجه به راهبردهای پیشنهادی در این تحقیق می توان برای هر یک از نهادهای دخیل در پیاده سازی ارزش منصفانه پیشنهاد هایی ارائه داد . برای مثال در مورد سازمان بورس و اوراق بهادار می توان به راه اندازی مؤسسه های رتبه بندی در ایران، ایجاد ارزشیاب مستقل، رتبه بندی ارزشیابان، انتشار عمومی ارزشیابان در خصوص ارزشیابی دارایی های تمام شرکت های بورسی و فرابورسی، تدوین قوانین بازدارنده در خصوص تخلف در اندازه گیری، گزارشگری و نظارت بر ارزش منصفانه، و همکاری منسجم با

سازمان امور مالیاتی، سازمان حسابرسی، بانک مرکزی و بیمه مرکزی و کانون کارشناسان و کانون وکلای قوه قضائیه و صاحب نظران حرفه و دانشگاه تا حصول نتیجه مورد انتظار اشاره کرد.

برای پیاده سازی IFRS 13 به سه ساختار پایه ای نیاز داریم. هم در نظام مالیاتی، هم در نظام ارزیابی و هم در نظام حسابرسی نیازمند زیر ساخت های لازم هستیم و همچنین به خاطر شرایط تورمی که در کشور وجود دارد انجام و اجرای تعیین ارزش منصفانه کار ساده ای نیست. بنابراین هماهنگ سازی و اتخاذ رویه واحد در دستگاه های نظارتی برای افشای اطلاعات مرتبط ضروری است. زیرا انتظار این است که استاندارد IFRS 13 به ایجاد ثبات و پایداری بانک ها و مؤسسات اعتباری، شفافیت، سلامت و ایجاد ارزش افزوده کسب و کارهای بانکی، اعتماد بیشتر ذینفعان و سهامداران، سپرده گذاران و کارکنان بانک ها و مؤسسات اعتباری کمک کند. به عبارت دیگر نتیجه تغییرات در بکارگیری و استفاده از استاندارد IFRS 13 باید به افشای درست وقایع مالی منجر شود. ضمناً ایجاد زمینه پذیرش و اقبال مدیران و کارکنان برای استفاده و بکارگیری این استاندارد نیز ضرورت دارد.

امید است این مطالعه از یک طرف آغازی برای پیاده سازی اندازه گیری ارزش منصفانه و به تبع آن کاهش معوقات و سوخت مطالبات بانکها شود و از طرف دیگر برای انجام مطالعات بیشتر، بهتر و توسعه روزافزون و کیفی تهیه صورتهای مالی بر مبنای استاندارد گزارشگری مالی بین المللی شماره ۱۳ (IFRS 13) به صورت محتوایی در کشور باشد که به نوبه خود باعث شفاف سازی و افزایش قابلیت مقایسه و توجه سرمایه گذاران خارجی و گشایشی برای انجام معاملات با سرمایه گذاران و بانکهای خارجی خواهد شد.

- بررسی استانداردهای گزارشگری مالی بین المللی و رفع مشکلات اجرای IFRS 7 (افشای ریسک) در بانکهای ایران.
- همچنین از آنجایی که این پژوهش صرفاً به مطالعه IFRS 13 در بانکداری پرداخته است، می توان به بررسی موضوع پیشنهادی فوق در میان سایر صنایع پرداخت.

فهرست منابع

۱. آقائی قهی، علیرضا؛ (۱۳۹۶)، "تعیین ارزشهای منصفانه در گزارشگری مالی". **روزنامه دنیای اقتصاد**، ش ۴۰ ۱۵۴۰.
۲. حبیبی، آرش؛ (۱۳۹۷)، **آموزش روش سوارا SWARA**، نشر الکترونیک پارس مدیر <http://parsmodir.com/>
۳. حبیبی، آرش؛ (۱۳۹۵)، "آموزش روش آراس" **ARAS**، نشر الکترونیک پارس مدیر <http://parsmodir.com/>
۴. حبیبی، آرش؛ (۱۳۹۳)، **روش تحقیق**، نشر الکترونیک پارس مدیر <http://parsmodir.com/>
۵. حجازی، رضوان؛ میهمی، شیدا. (۱۳۹۶)، "بررسی دیدگاه های متفاوت در تأثیر پذیرش استاندارد حسابداری ارزش منصفانه بر سود حسابداری". **پژوهش های تجربی حسابداری**، ۶(۴) ۱۲۷-۱۵۰.
۶. سلیمانی امیری، غلامرضا؛ محمودخانی، مهناز (۱۳۹۸)، "دیدگاه حسابرسان ایران در خصوص حسابرسی برآوردهای ارزش منصفانه". **بررسی های حسابداری و حسابرسی**، ۲۶(۲) ۲۵۵-۲۷۸.

۷. سجادی، سید حسین؛ بنایی قدیم، رحیم (۱۳۹۶)، "بررسی نظری اهمیت و دلایل گزارشگری کاهش، ارزش داراییها"، **مطالعات حسابداری و حسابرسی**، انجمن حسابداری ایران، ۲۳(۲)-۵-۱۶.
۸. مرفوع، محمد؛ مؤمن زاده، محمد مهدی؛ مؤمن زاده، محمد هادی (۱۳۹۹)، "مروری بر ادبیات تجدید ارزیابی دارایی های ثابت". **مطالعات حسابداری و حسابرسی**، انجمن حسابداری ایران، ۳۴(۲)-۵۱-۶۶.
۹. مقدسی نیکجه، مینا؛ حجازی، رضوان؛ اکبری، مرتضی؛ دهقان دهنوی، محمد علی. (۱۳۹۶)، "تأثیر برآورد ارزش منصفانه پرتفوی تسهیلات اعطایی بانک ها با رویکرد استاندارد های بین المللی گزارشگری مالی (مطالعه موردی؛ یک بانک ایرانی)"، **بررسی های حسابداری و حسابرسی**، ۲۴(۴)، ۵۹۷-۶۲۱.
10. Barth, M. E., Beaver, W. H. & Landsman, W. R. (1996). "Value-relevance of banks' fair value disclosures under SFAS No 107". **The Accounting Review**. 71(4), 513-537.
11. Brink, A.G., Yang, L. & Wier, B. (2012). "The Impact of Social Pressure and Estimate Source on Auditors and Financial Statement Preparers." **Fair Value Estimate Choices**. Available at: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.434.4525&rep=rep1&type=pdf>
12. Cannon, N. H., & Bedard, J. C. (2016). "Auditing challenging fair value measurements: Evidence from the field." **The Accounting Review**, 92(4), 81-114.
13. Ettredge, M. L., Xu, Y., & Yi, H. S. (2014). "Fair value measurements and audit fees: Evidence from the banking industry". **Auditing: A Journal of Practice & Theory**, 33(3), 33-58.
14. Edwards, G.A. (2016). "Supervisors' Key Roles as Banks Implement Expected Credit Loss Provisioning". **SEACEN Financial Stability Journal**. 1-80.
15. Linsmeier, T. J. (2011). "Financial reporting and financial crises: The case for measuring financial instruments at fair value in the financial statements". **Accounting Horizons**. 25(2), 409-417.
16. Lee, C., & Park, M. S. (2013). "Subjectivity in fair-value estimates, audit quality, and informativeness of other comprehensive income." **Advances in accounting**, 29(2), 218-231.
17. Nelson, K. K. (1996). "Fair value accounting for commercial banks: An empirical analysis of SFAS No 107". **The Accounting Review**. 71(2), 161-182.
18. Sandelowski, M. And Barros, J. (2007). "Handbook for Synthesizing Qualitative Research". **Springer publishing company Inc**.
19. Trott, E. W. (2009). "Accounting for debt instruments held as assets". **Accounting Horizons**. 23(4), 457-469.
20. Wang, H., & Zhang, J. (2017). "Fair value accounting and corporate debt structure". **Advances in Accounting**, 37, 46-57.

Identifying and Ranking the Challenges of)Determining(Fair Value Measurement in the Implementation of IFRS 13 in non-Governmental Iranian Banks

Samaneh ZareRafi (PhD)

PhD in Accounting, Department of Accounting, Faculty of Economics and Accounting, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

Gholamhasan Taghi Nataj Malekshah (PhD)¹©

Associate Professor, Department of Accounting, Imam Hossein University, Tehran, Iran

Azita Jahanshad (PhD)

Associate Professor, Department of Accounting, Faculty of Economics and Accounting, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

Farzaneh Heidarpour (PhD)

Associate Professor, Department of Accounting, Faculty of Economics and Accounting, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

(Received: 21 June 2021; Accepted: 4 October 2021)

Objective: In this study, while identifying and ranking the necessities and the current situation, obstacles and challenges (determining) fair value measurement in the implementation of International Financial Reporting Standard No. 13 (IFRS13) in Iranian non-governmental banks were identified and ranked as well as the distance between the current situation (perceptions, performance). The desired situation (expectations, importance) was assessed and better solutions were proposed to remove obstacles and challenges and reduce the gap between the current situation and the desired situation in non-governmental banks in Iran. **Method:** In this study, the necessary information was collected mainly through library study and meta-synthesis qualitative analysis. The categories of developing a fair value model in Iranian non-governmental banks were identified and a selected document was provided to the experts to evaluate the reliability of the meta-synthesis. After evaluation, the Holst coefficient was 0.845. Finally, using the SWARA method, it was ranked. Also, after consulting experts, using version 26 of SPSS software and paired t-test (dependent), the most widely used of which is gap analysis, was used to measure the distance between the current situation and the desired situation.(ARAS), better solutions were proposed to remove obstacles and challenges and reduce the gap between the current situation and the desired situation of Iranian non-governmental banks.

Keywords: International Financial Reporting Standard No. 13 (IFRS13), Measuring (Determining) Fair Value , Meta-Synthesis Qualitative Analysis Method, Swara Method, Aras Technique.

¹ gh.nattaj@eyc.ac.ir ©(Corresponding Author)